

Справа українсько-руського університету у Львові.

Ще при кінці минулого століття завів був цісар Йосиф II. руські виклади на львівським університеті. В 1808 р. ті руські виклади скасовано, а на їх місце прийшли спершу латинські, потім німецькі, а вкінці польські. Вправді львівський університет і тепер називає ся ще утраквістичним, себто русько-польським, де повинні би бути однакові катедри з руськими і польськими викладами. На жаль сей утраквізм існує лише на папері, а в дійсности Русини мають лише кілька катедр з руським викладом. Вправді старали ся Русини ті катедри побільшити відповідно до потреб українсько-руського населеня Галичини, але все безуспішно. Вже в 1870 році рада окрема анкета зложена з 7 Русинів і 7 Поляків над побільшенем катедр з руським викладом. Вона ухвалила була: 1. Зажати на правничім виділі всіх предметів з руською викладовою мовою, що належать до державного іспиту судейського; 2. зажати на філософичнім виділі катедр з руським викладом для руської мови і літератури, філософії, класичної філології, всесвітної історії, краєвої історії, математики, фізики і природознавства. Галицький сойм з польською більшістю відкинув натурально сї справедливі домаганя Русинів. Від того часу домагали ся Русини нераз побільшеня катедр з руським викладом, але Поляки не лише противили ся основуваню нових руських катедр, а й існуючі вже не обсаджували цілими роками. Професорів Русинів зіхали на підрядне становище, не вибирали їх ніколи ректорами — хіба таких, що то звать ся *gente Rutheni, natione Poloni*; не допускали Русинів до габілітації, або відпалювали їх при іспитах, хоч ті самі кандидати складали іспити на иньших універси-

татах австрійських дуже добре; робили Русинам навіть труднощі при осягненню степеня доктора, і довели врешті до того, що нині Русини дістають університетські степені не у Львові, стають професорами по чужих університетах і там доходять до значіня учених з європейською славою. Польський університет львівський на- томісь, хоч число студентів росте на ньому з року на рік, не має значіня як иньші, заграничні, навіть менші університети. Він не стягає з заграниці до себе нікого крім Поляків. Се й не дивно. Бо коли професори займають ся всім иньшим, а не наукою, коли оголошують праці лиш доти, доки не стануть сталими професорами, а потому відпочивають на лаврах, а хіба від часу до часу ніби від напасти напишуть дещо без ширшого значіня, то очевидно не стягнуть слухачів до себе. Основане українсько-руського університету у Львові змушувало би їх бодай морально до ривалізації з руськими професорами; тому то вони, а з ними й ціла польська преса, противлять ся основаню руського університету.

Укр.-руська університетська молодіж постановила піднести свій голос, щоб посунути наперед справу основаня українсько-руського університету у Львові, і в тій цілі відбуло ся у Львові 13 липня н. ст. віче студентів університету. Прибуло близько пів тисячі студентів; було би їх ще значно більше, колиб не заборонено явити ся на вічу богословам. Професори Русини, з виємком дра Стебельського і дра Дністрянського, не явили ся на вічу. [Деякі були на той час неприсутні у Львові]. Віче отворив промовою бувший голова „Академічної Громади“ Гриць Гарматій. По промові предложив зборам вибрати председателем віча Евгена Косевича, а членами президії по одному представителеви всіх українсько-руських студентських товариств та ігруц, на що збори згодили ся. Секретарями були студенти Осип Шухевич та Іван Брик.

Першому уділив голос председатель Михайлови Галуцинському, теперішньому голові „Академічної Громади“. Референт виголосив довшу промову, яку закінчив такими словами: „Ми мусимо мати свій українсько-руський університет, ось ізза яких причин: 1. З огляду на те, що утраквізм лише дурить Русинів-Українців, ми не хочемо утраквізму! Нам треба свого власного університету на рідній, українсько-руській мові. 2. Маємо середні школи, у яких ученики після законів не обовязані вчити ся польської мови. Коли однак прийдуть на університет, мусять слухати зі шкодою для себе викладів на польській мові, та здавати на тій мові

іспити. 3. Українсько-руські гімназії потребують відповідних учительських сил, які вчили би ся вже на університеті в українській мові, познайомили ся із українською термінологією, та не потрібували шукати за нею по різних книжках. — Уряди потребують урядників виобразованих на українсько-руській мові. 4. Число студентів Русинів на львівському університеті виносило в 1898/9 р. 553, та за остатній піврік зросло о 50. Се число є доволі велике, — а вистарчає для окремого університету, тим більше, що по заснованю університету та гімназій росло би воно раз-у-раз. Воно свідчить наглядно про потребу заснованя українсько-руського університету; при заснованю університету в Чернівцях в 1875 р. було усіх студентів мало що понад 209, тепер є їх усього 387. 5. На можливий закид, чи українсько-руська мова є вже доволі виобразувана, досить показати на наукову роботу Товариства імени Шевченка. 6. Коли ішло би о сили — досить вказати на співробітників наукових видань Товариства імени Шевченка. Крім сего багато визначних Русинів професорів викладає по иньших австрійських університетах. Вкінці, як би на те пішло, можна собі так порадити, як зробили свого часу Поляки: можна спровадити професорські сили з російської України. 7. В кінці міг би хто спитати, на що нам університету? — Коли 9 мільонів Німців має 6 університетів, 3 мільони Поляків має 2 університети, то 3¹/₂ мільона Русинів мусять мати хоч один свій університет“.

По сьому поставив референт три резолюції:

1. Українсько-руські студенти всіх австрійських висших шкіл, з огляду на податки, які руський нарід платить в користь австрійської держави, з огляду на те, що конституція запоручає свободний розвій усіх народностей, з огляду на те, що утравкізм є нехтований, а число українсько-руських студентів є дуже велике, жадають від правительства заснованя українсько-руського університету у Львові.

2. Українсько-руські студенти всіх австрійських висших шкіл з огляду на потребу українсько-руського університету, що запевнить розвій культури, ухвалюють вислати меморіял в тій справі до міністерства віроісповідань та просвіти.

3. Українсько-руські студенти всіх австрійських висших шкіл звертають ся з заазвом до українсько-руської суспільности, аби сею справою все та на кождім кроці підпирала.

По сїм відчитано письмо від питомців духовного семінара, які не могли явити ся на вічу по причині заборони. В сему письмі заявили питомці, що солідаризують ся цілковито з цілею віча та всіми ухвалами. Далі промовляли п. Старосольський в Відня в імени „Січи“, п. Кобилянський з Чернівців в імени „Союза“, п. Бобяк з Кракова в імени краківської групи студентів, п. Мудрак, студент гірничої академії в Лубни, в імени „Чорногори“, п. Дутка, студент гірничої академії в Ішібраму, в імени „Ватри“, п. Дурбак, технік зі Львова, в імени „Основи“ і п. Стефанович зі Львова в імени „Академічної Громади“. Найосновніша та найбільше ядерна була промова п. Старосольського.

По промовах прийнято одноголосно з великим одушевленєм усі три резолюції п. Галушинського. П. Старосольський поставив додатково ось яку резолюцію :

„Українсько-руська молодіж усіх висших австрійських шкіл висловлює свій глибокий жаль тим кругам, які не дозволили, аби товариші-теольоги могли взяти участь в нинішньому народному сьвятї“.

При сильних признаках обуреня ухвалено одноголосно сесю резолюцію.

Вкінці відчитано і підписано меморіал і вічитано сто двадцять привітних телеграм, які наспіли на се віче. Були се телеграми від сьвітських Русинів, духовенства, жіноцтва, селянства, міщанства та читалень.

По вічу відбув ся комерс, на якому обгорюва а молодіж довірочно ріжні біжучі студентські справи.

Польська преса збула се віче короткими нотатками, а часть її, і то півурядова, виступила ворожо. „Dziennik polski“ назвав жаданя укр.-руської молодіжі „śmieszna i dzika pretensya“, а „Czas“ заговорив про віче з кпинями, заповідаючи, що незабаром і студенти-Жиди почнуть „домогати ся собі-ж окремого університету і признаня окремої жидівської національності. „Dziennik polski“ не проминув нагоди, щоб не обурити ся на Русинів, котрі, мовляв, усе, що мають у Галичині, завдячують „polskiej wspaniałomyślności“, а що хвиля показують, що її не варті. „Dziennikowi“ і його однодумцям усе ще мабуть здасть ся, що ми живемо в польській Річипосполитій.

В. С.

